

HRVATSKA KOMORA INŽENJERA GRAĐEVINARSTVA
Dani Hrvatske komore inženjera građevinarstva 2020.

Primjena FRP-a u pojačanju prednapetih rasponskih konstrukcija mostova

Tomislav Brozović
Tomislav Kišiček

Tomislav Brozović, dipl.ing.građ., Institut IGH d.d.

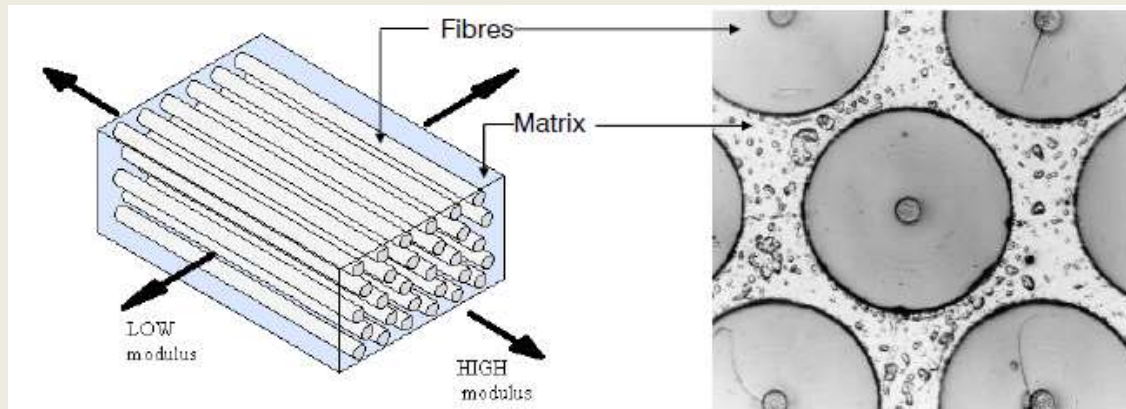
Prof.dr.sc. Tomislav Kišiček, Građevinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UVOD

FRP - engl.: Fiber Reinforced Polymer

HRV: Vlakena Armirani Polimeri

- kompozitni materijal načinjen od finih vlakana povezanih polimernom smolom

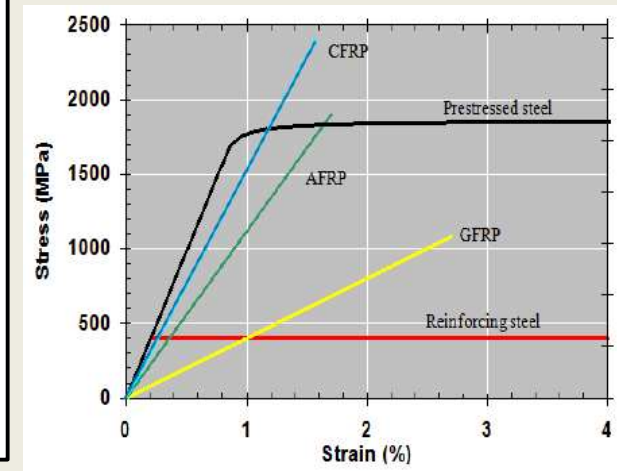
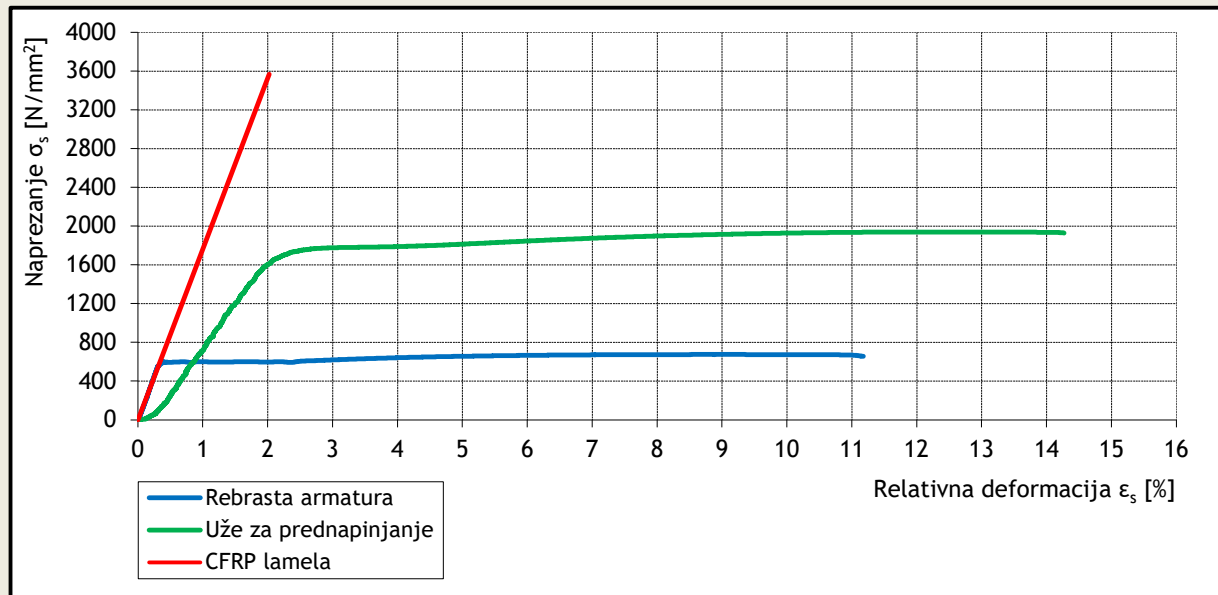
- Vlakna: ugljična, staklena, aramidna ili bazaltna
- Polimerna matrica: epoksidna, poliesterska, vinilesterska i dr.

UVOD

Karakteristike FRP-a:

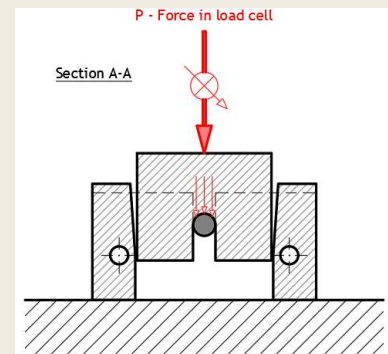
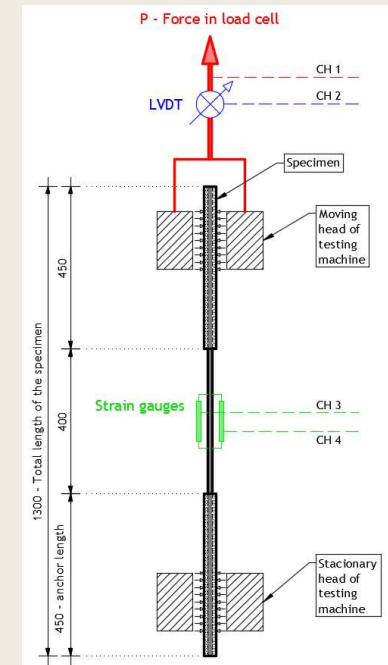
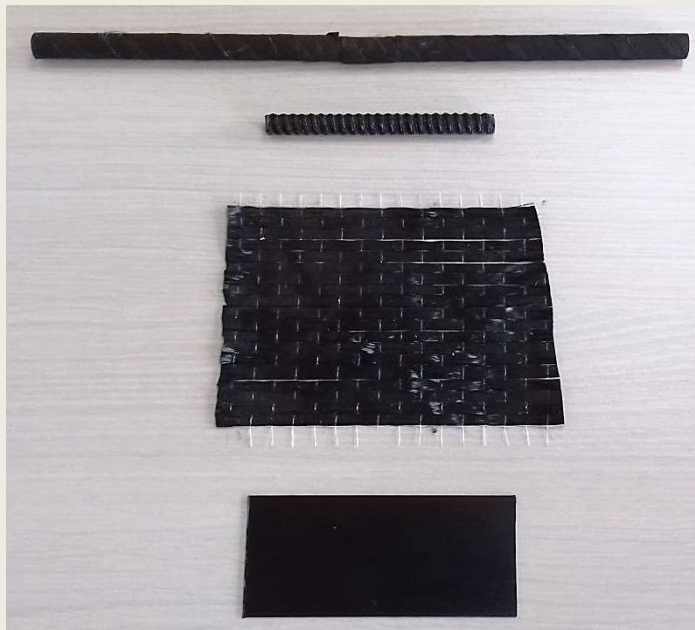
- velika vlačna čvrstoća
- ne korodira
- mala vlastita težina
- elastično ponašanje do sloma bez duktilnog popuštanja
- viša cijena u odnosu na čeličnu armaturu

UVOD

Proizvodi od FRP-a:

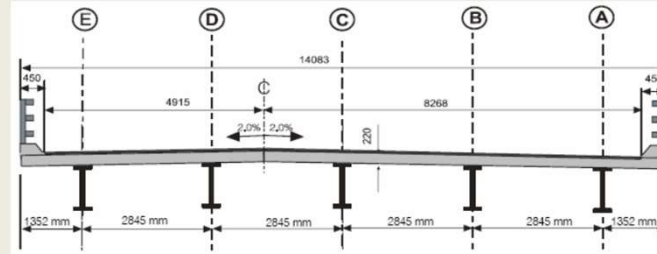
- Šipke i mreže za armiranje
- Profili
- Trake i lamele za pojačanje

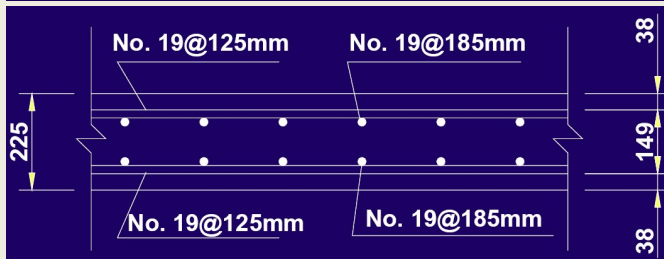
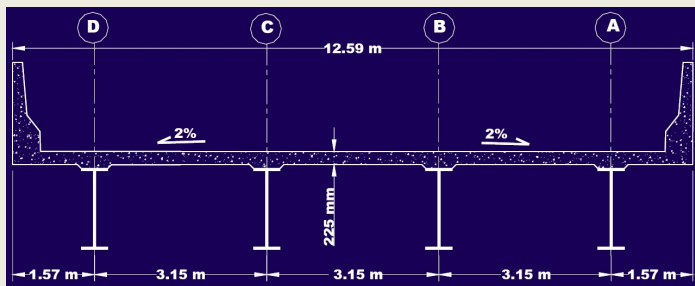
UVOD

Mogućnosti primjene FRP armature u izgradnji novih AB konstrukcija mostova

Magog bridge, Kanada:

Čelični nosači spregnuti sa AB pločom armiranom FRP armaturom

Val-Alain bridge, Kanada:

Čelični nosači spregnuti sa AB pločom armiranom FRP armaturom

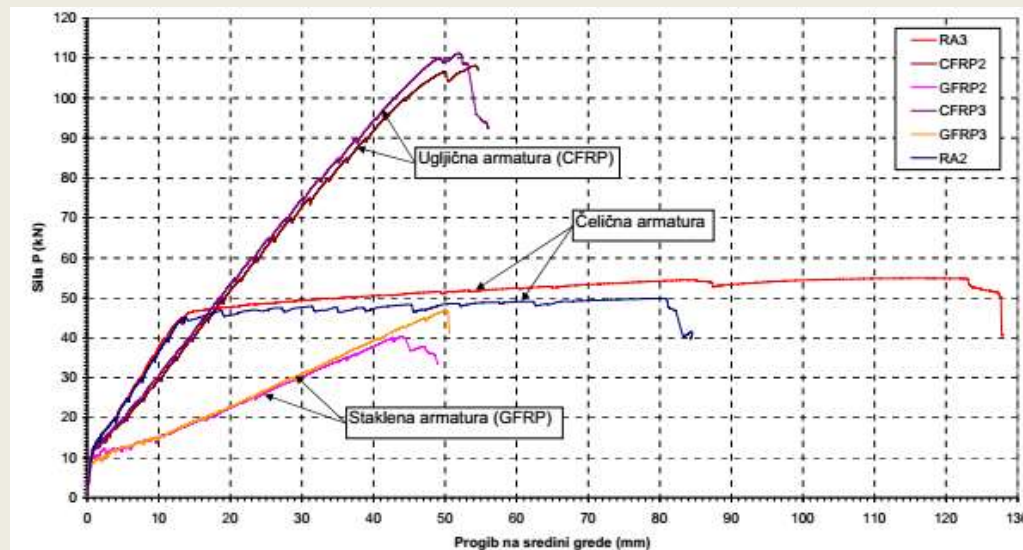

UVOD

Mogućnosti primjene FRP armature u izgradnji novih AB konstrukcija

Istraživanja u Hrvatskoj

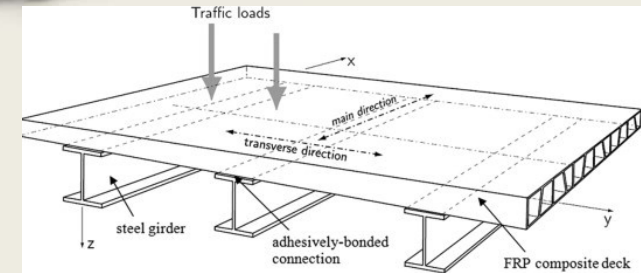
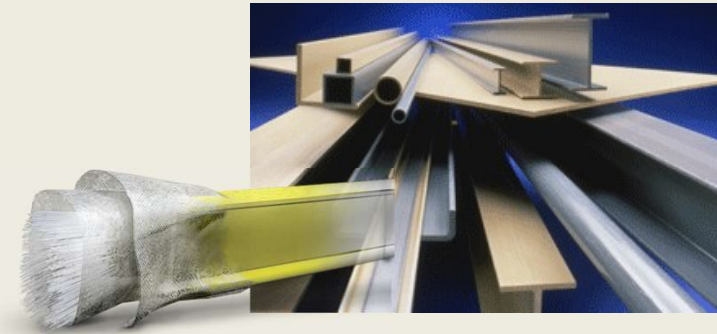
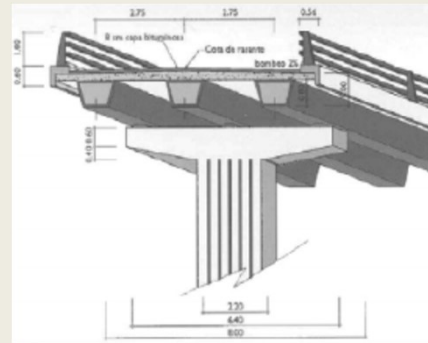
- T. Kišiček, 'Progibi betonskih greda s FRP armaturom' - disertacija, 2006. g.

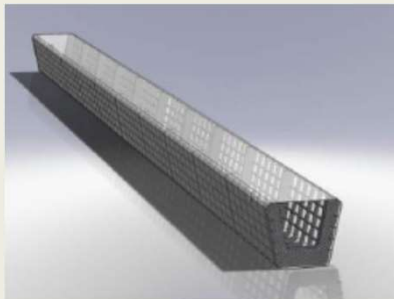

UVOD

Izgradnja novih konstrukcija od FRP profila
(engl.: Hybrid and all composite structures)

Autovia del Contabrico bridge, Španjolska:
FRP nosači spregnuti sa betonskom pločom

Beam type	Open-shaped beam	Closed-shaped beam	U-shaped beam
Ideal span	10-15m	20-35m	35-40m
Depth	1.2m	1.5m	2.2m
Width	2.5m	1.8m	3.2m
Weight	1.7kN/m - 9.8kN/m	2.1kN/m - 7.9kN/m	3.7kN/m - 7.4kN/m
Materials	Glass and carbon fibre, light core	Glass and carbon fibre, light core	Glass and carbon fibre, light core
Optimal load	5-9kN/m ²	5-9kN/m ²	5-9kN/m ²
Use	Vehicular and pedestrian bridges	Vehicular and pedestrian bridges	Vehicular and pedestrian bridges
Beam to deck connection	Bolted connection	Embedded connection	Bolted connection

West Mill bridge, UK: Prvi cestovni most u Europi izgrađen u cjelosti od FRP profila

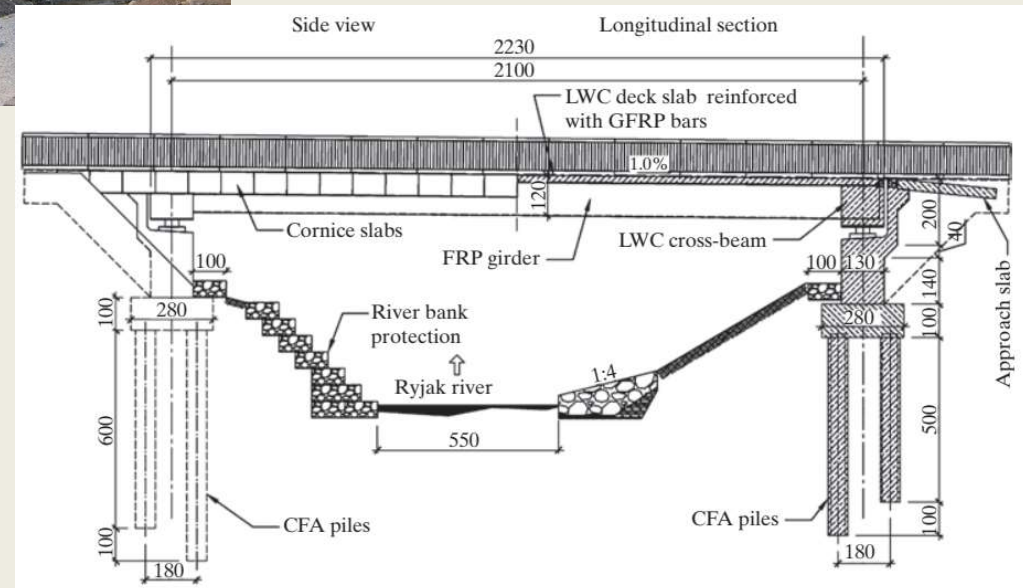
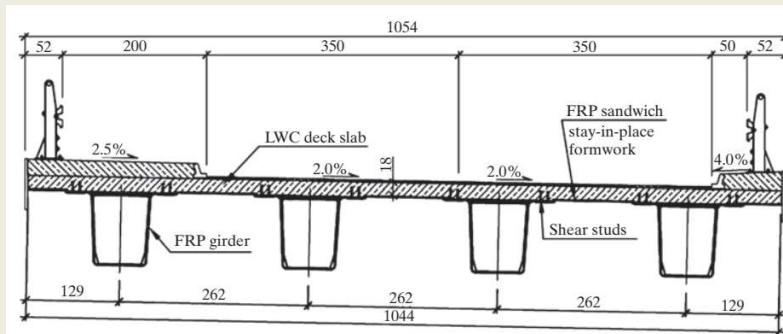

UVOD

Izgradnja novih konstrukcija od FRP profila
(engl.: Hybrid and all composite structures)

Road bridge over the Ryjak River,
Near Rzeszow in south-east part of Poland

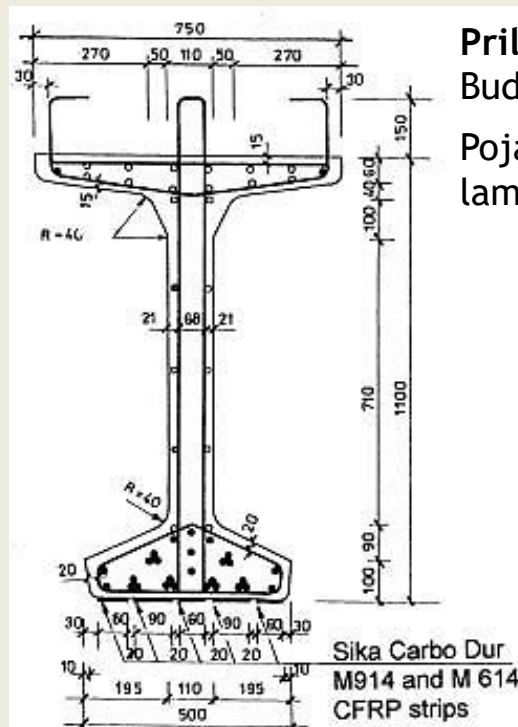
UVOD

Mogućnosti primjene FRP-a (lamela i traka) u pojačanju postojećih betonskih konstrukcija

Pojačanje AB grede na savijanje i posmik

Povećanje nosivosti AB stupa ovijanjem

Prilazni vijadukt mostu Petofi, Budimpešta, Mađarska:

Pojačanje prednapetog nosača FRP lamelama

MOGUĆNOSTI PRIMJENE FRP-a U SANACIJAMA MOSTOVA

Sanacija i pojačanje mostova

- Omjer radova u građevinarstvu u Europi:

radovi na sanaciji i zaštiti: 55 %

radovi na novogradnji: 45 %

SAD	- 600.000 mostova	→ na 100.000 nužna sanacija
UK	- 100.000 mostova	→ na 10.000 nužna sanacija
HR	- 3.500 mostova	→ sanacija = ?

- Problem trajnosti konstrukcija najviše naglašen u infrastrukturnim građevinama → prvenstveno mostovima

SANACIJE MOSTOVA:

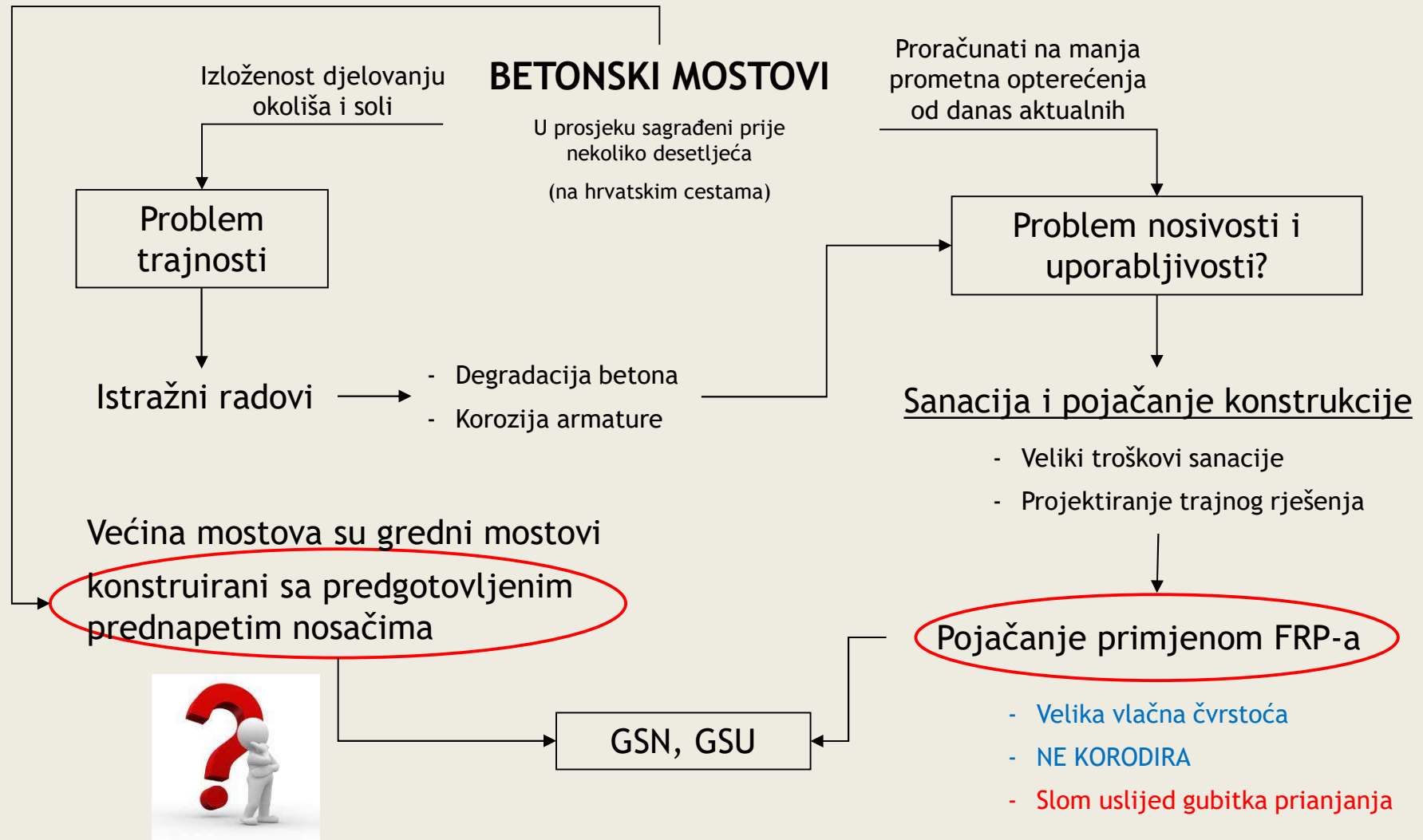
- Adaptacija (zamjena i popravak opreme mosta, ...)
- Sanacija (saniranje lokalnih oštećenja prouzročenih degradacijom betona i sl.)
- Rekonstrukcija (opsežniji radovi na popravcima i zamjeni dijelova konstrukcije, ...)
- Pojačanje konstrukcije ili konstruktivnih elemenata

- Smanjenje statičkih utjecaja (promjena statičkog sustava, smanjenje raspona, povećanje poprečne preraspodjele)
- Promjena stanja naprezanja (vanjsko prednapinjanje)
- Povećanje otpornosti presjeka (sprezanje, ugradnja dodatne čelične armature ili FRP-a)

MOGUĆNOSTI PRIMJENE FRP-a U SANACIJAMA MOSTOVA

Primjena FRP-a u pojačanju betonskih mostova

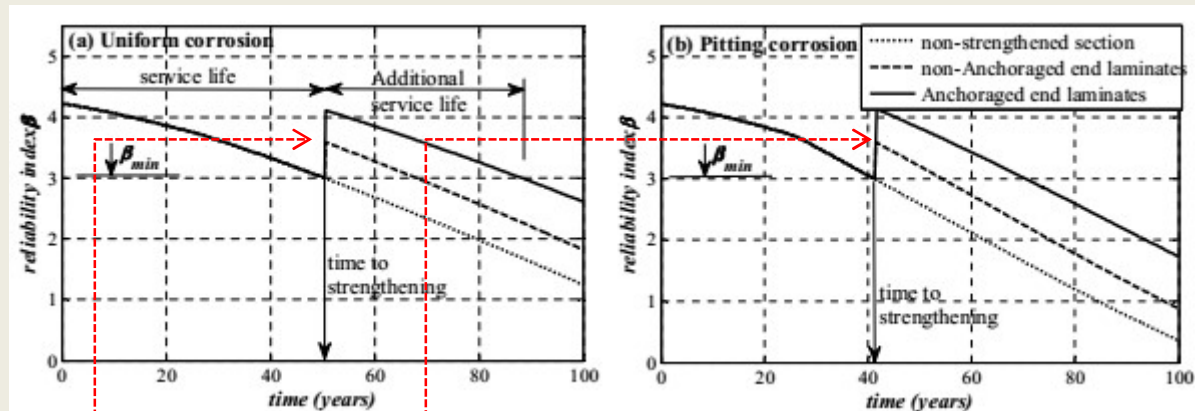

MOGUĆNOSTI PRIMJENE FRP-a U SANACIJAMA MOSTOVA

Problem pouzdanosti mostova i utjecaj FRP pojačanja

Granično stanje	Minimalne vrijednosti indeksa pouzdanosti β	
	za 1 godinu	za 50 godina
GSN	4,7	$3,8 (P_f = 7,2 \cdot 10^{-5})$
GSU	2,9	$1,5 (P_f = 7,2 \cdot 10^{-2})$

Primjena FRP pojačanja

Prikaz vremenski ovisnog indeksa pouzdanosti $\beta(t)$ betonskih nosača za slučajeve distribuirane i točkaste korozije

PROPISI, NORME I SMJERNICE ZA PRORAČUN AB KONSTRUKCIJA POJAČANIH FRP-om

- U protekla 2 desetljeća provedena su brojna eksperimentalna i teorijska istraživanja nosivosti na savijanje AB greda pojačanih FRP-om

- Nacionalne norme za proračun i dimenzioniranje AB konstrukcija ojačanih FRP-om

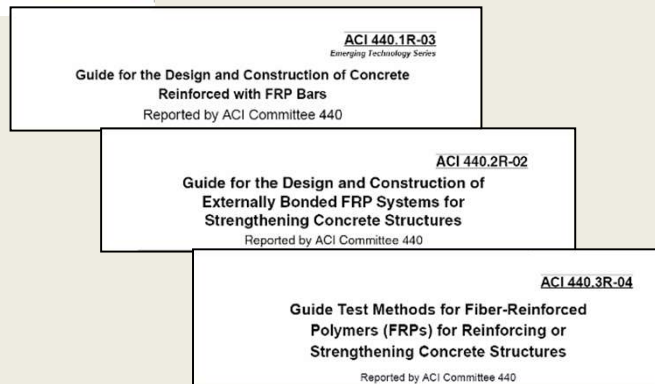
SAD - ACI 440.2R-17

Švicarska - SIA 166

Japan - JSCE

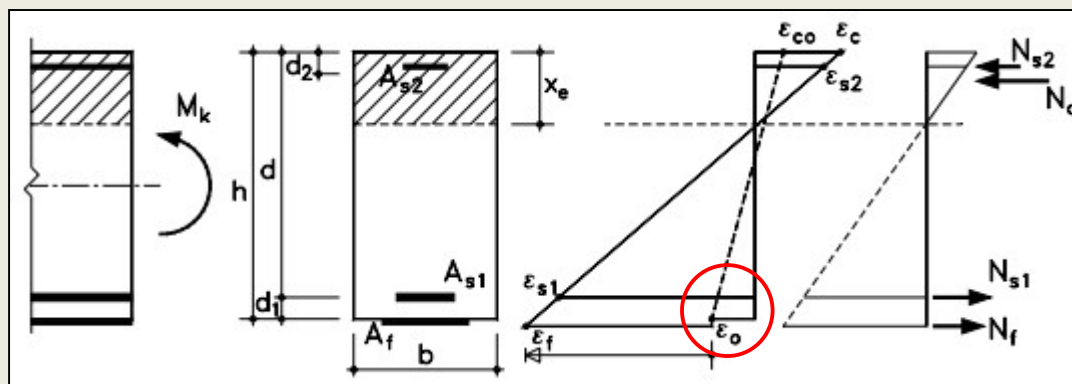
Italija - CNR-DT 200

EU - smjernice za proračun izdane od strane Fib-a (Fib bulletins 14 & 90)

PROPISI, NORME I SMJERNICE ZA PRORAČUN AB KONSTRUKCIJA POJAČANIH FRP-om

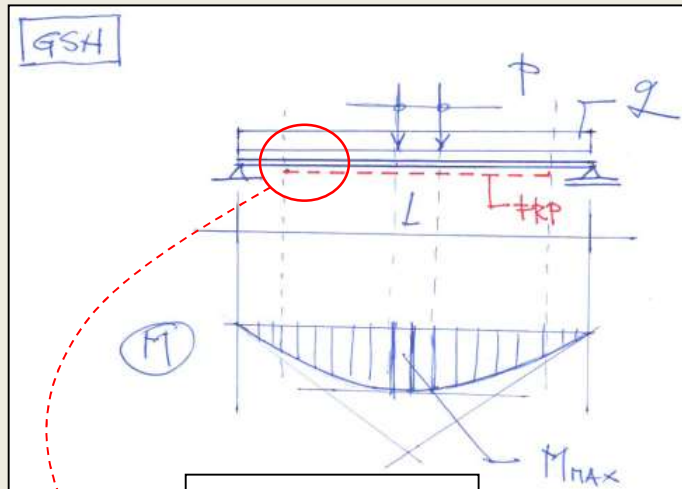
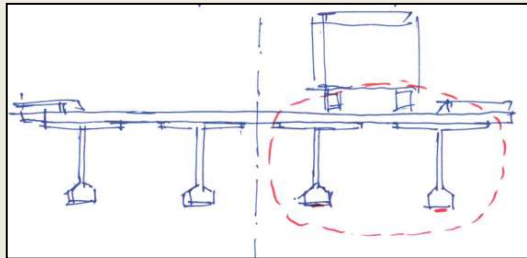
- U europski ne postoji jedinstvena norma (na nivou Eurokoda), za proračun i dimenzioniranje AB konstrukcija armiranih ili pojačanih FRP-om
- U fib-ovim biltenima (fib bulletins 14 & 90), prednapete AB konstrukcije nisu specifično obrađene, već se upute za proračun daju samo za AB konstrukcije armirane mekom armaturom
- Proračun se generalizira na način da je u slučaju prednapetih nosača pojačanih na savijanje FRP-om u početnom koraku nužno uzeti u obzir početno, tj. aktualno stanje naprezanja u promatranom kritičnom presjeku prije nanošenja pojačanja.

Nedostatak istraživanja prednapetih greda ojačanih na savijanje primjenom FRP-a!

PONAŠANJE PREDNAPETIH NOSAČA POJAČANIH FRP-om

$M_{rd} > M_{ed}$
 $\downarrow$
 $M_{rd, debonding} = ?$

Utjecaj FRP ojačanja?

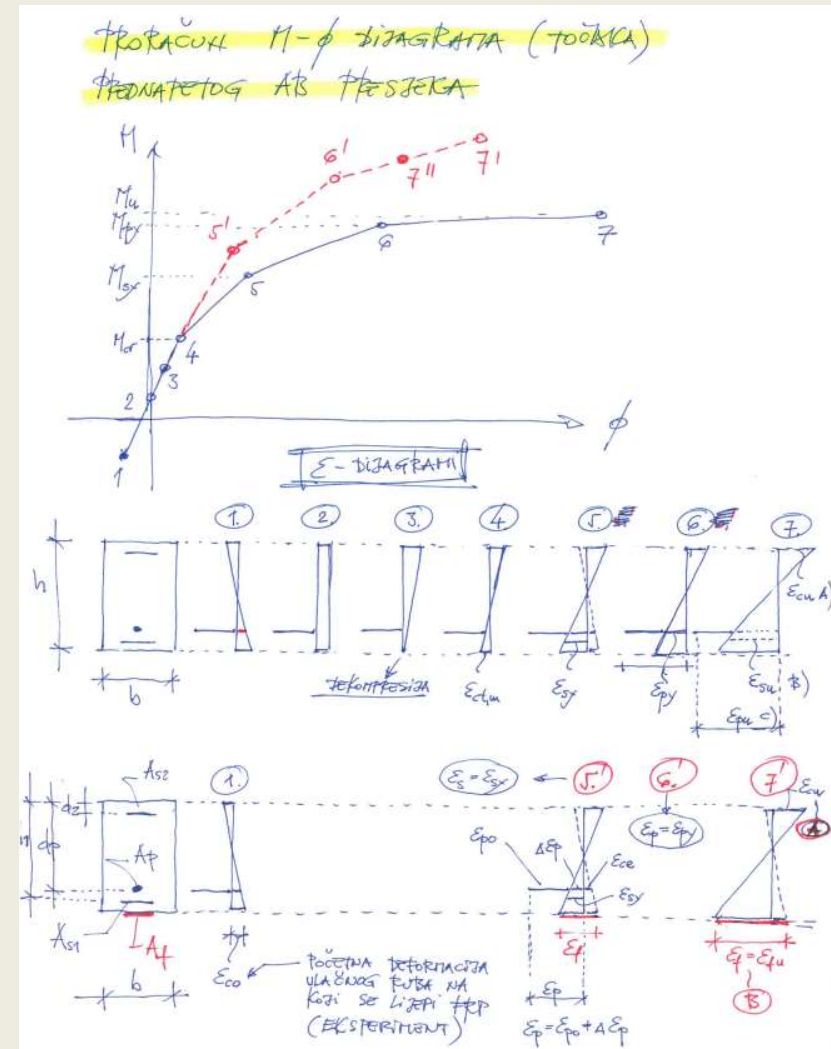
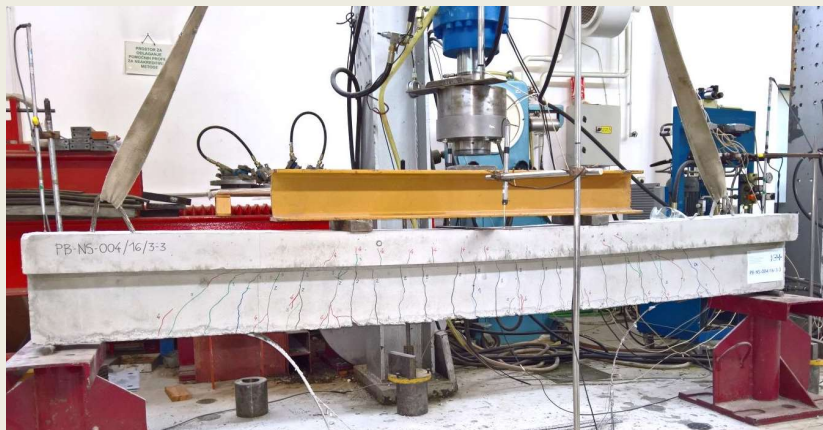
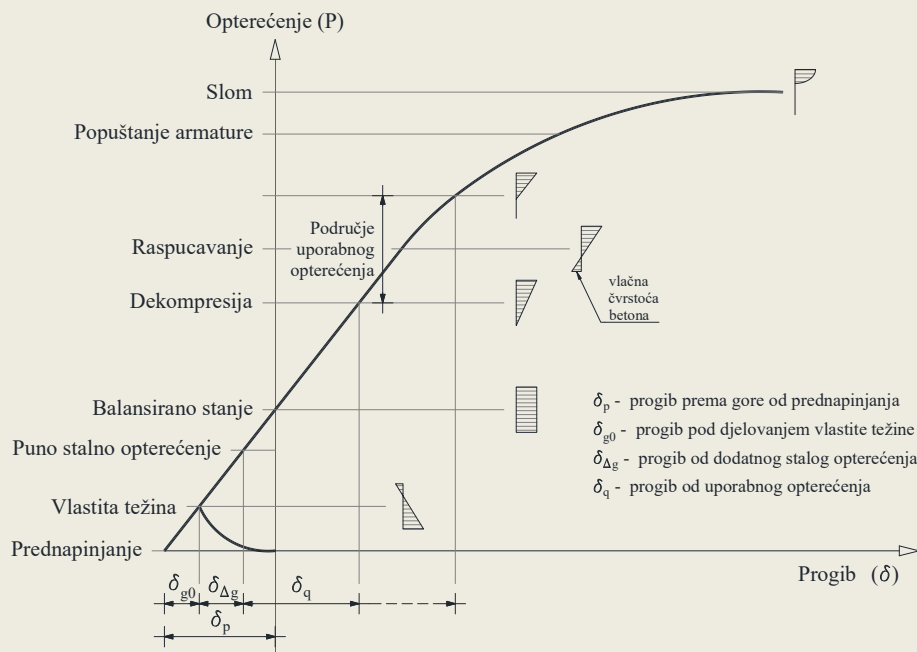

GSH

1. STANJE NAPREZANJA (PLOTKA KOTB.)
2. STANJE BEKOMPRESIJE (NAZOVISTALNA KOTB.)
3. PUKOTINE ($t \rightarrow \infty$) (UČESTALA KOTB.)
4. NAPREZANJA U BETONU (KRIJETKA KOTB.)
5. NAPREZANJA U ARMATURI (KRIJETKA KOTB.)
6. NAPREZANJA U KATEGORIJA (NAZOVISTALNA KOTB.)

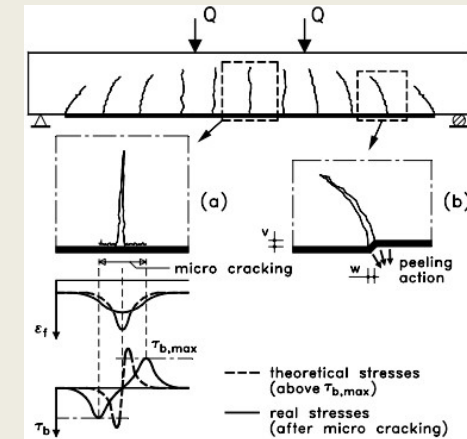
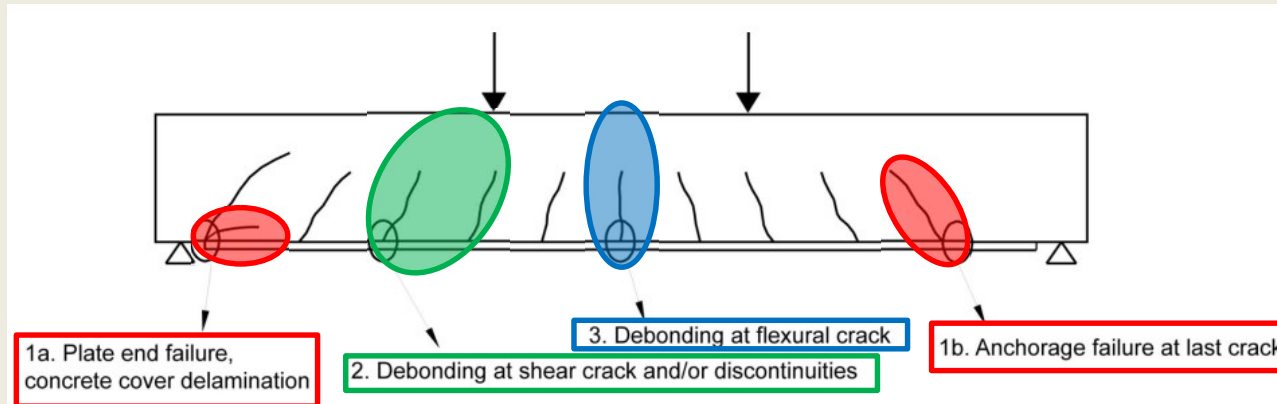

PONAŠANJE PREDNAPETIH NOSAČA POJAČANIH FRP-om

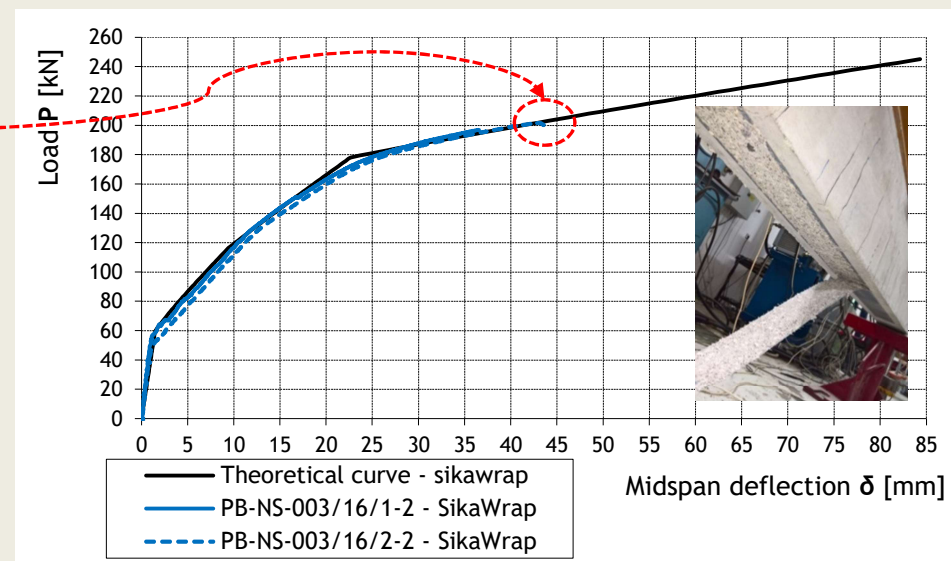
PONAŠANJE PREDNAPETIH NOSAČA POJAČANIH FRP-om

Ekperimentalna i teorijska istraživanja GSN uslijed gubitka kompozitne veze (delaminacije FRP trake od betona)

Oblici sloma:

1. Odvajanje lamele u zoni sidrenja
2. Odvajanje lamele u zoni posmičnih pukotina
3. Odvajanje lamele u zoni maksimalnih vlačnih naprezanja

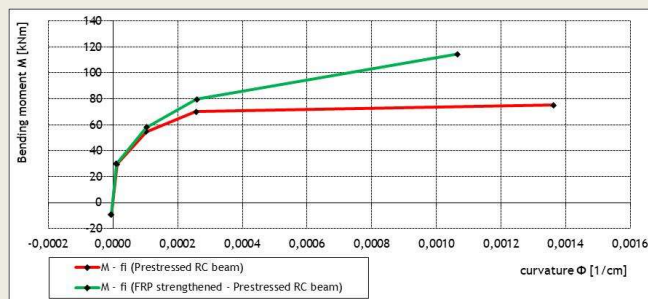

PONAŠANJE PREDNAPETIH NOSAČA POJAČANIH FRP-om

POSTUPAK PRORAČUNA PREDNAPETOG NOSAČA POJAČANOG FRP-om

1. Proračun stanja naprezanja i relativnih deformacija u poprečnim presjecima duž nosača za opterećenje od vlastite težine i dodatnog stalnog opterećenja (početno stanje prije nanošenja FRP-a - $M_{G+\Delta G}$)
2. Proračun granične otpornosti poprečnog presjeka (M_{Rd}), za slučaj da je osigurano puno kompozitno djelovanje
3. Proračun naprezanja, relativnih deformacija i sila u betonu, armaturi, nategama i FRP-u u diskretnim presjecima uzduž nosača za proračunsko opterećenje (M_{Ed})
4. Provjera graničnog stanja nosivosti za slučaj delaminacije FRP-a ($M_{Rd,debonding} > M_{Ed}$)
  - U zoni sidrenja (provjera potrebne duljine sidrenja - l_{b0} ; $F_{b,0}$)
  - U zoni promjene vlačne sile u FRP-u (ograničenje posmičnih naprezanja - τ_{lim})
  - U zoni maksimalnih vlačnih naprezanja (ograničenje relativne deformacije - $\epsilon_{f,lim}$)

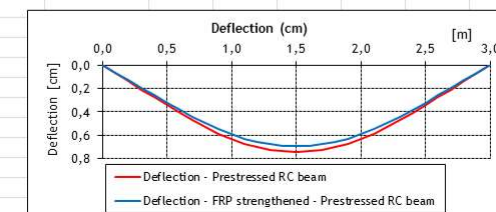
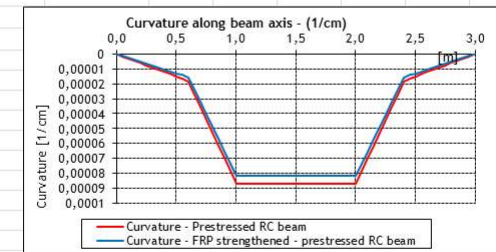
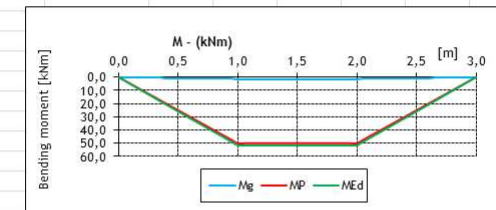
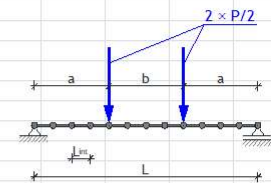
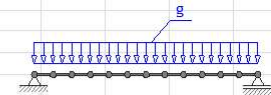

Point 5	
M_{S_FRP}	58,09 kNm
Φ_{S_FRP}	0,0001 1/cm
ϵ_{c1}	0,003041 -
ϵ_{c2}	0,000561 -
ϵ_{c12}	0,000065 -
ϵ_{s1}	0,002701 -
ϵ_{s2}	0,000231 -
ϵ_{p0}	0,003860 -
ϵ_{ce}	0,002320 -
ϵ_p	0,006180 -
ϵ_{f0}	0,000000 -
ϵ_f	0,003041 -
k_a	0,34192 -
α_v	0,25409 -
x	5,4 cm
z	28,0 cm
y_{c1}	1,9 cm
y_{c2}	1,9 cm
y_{rd}	5,1 cm
y_{rg}	1,9 cm
F_p	112,08 kN
F_{s1}	84,47 kN
F_{s2}	9,26 kN
F_{c1}	198,50 kN
F_{c2}	198,50 kN
F_t	11,17 kN
σ_p	1205,1 N/mm ²
σ_{s1}	538,0 N/mm ²
σ_{s2}	46,1 N/mm ²
σ_{c1}	14,8 N/mm ²
σ_{c2}	14,8 N/mm ²
σ_f	668,9 N/mm ²
no. of iteration - ϵ_{c2} :	8
M	58,07 kNm
F_H	-0,05 kN

PT RC beam deflection analysis

Load analysis

(self weight)	1,50 kN/m
P =	100,00 kN
L =	300,0 cm
L _{int} =	10,0 cm
a =	100,0 cm
b =	100,0 cm

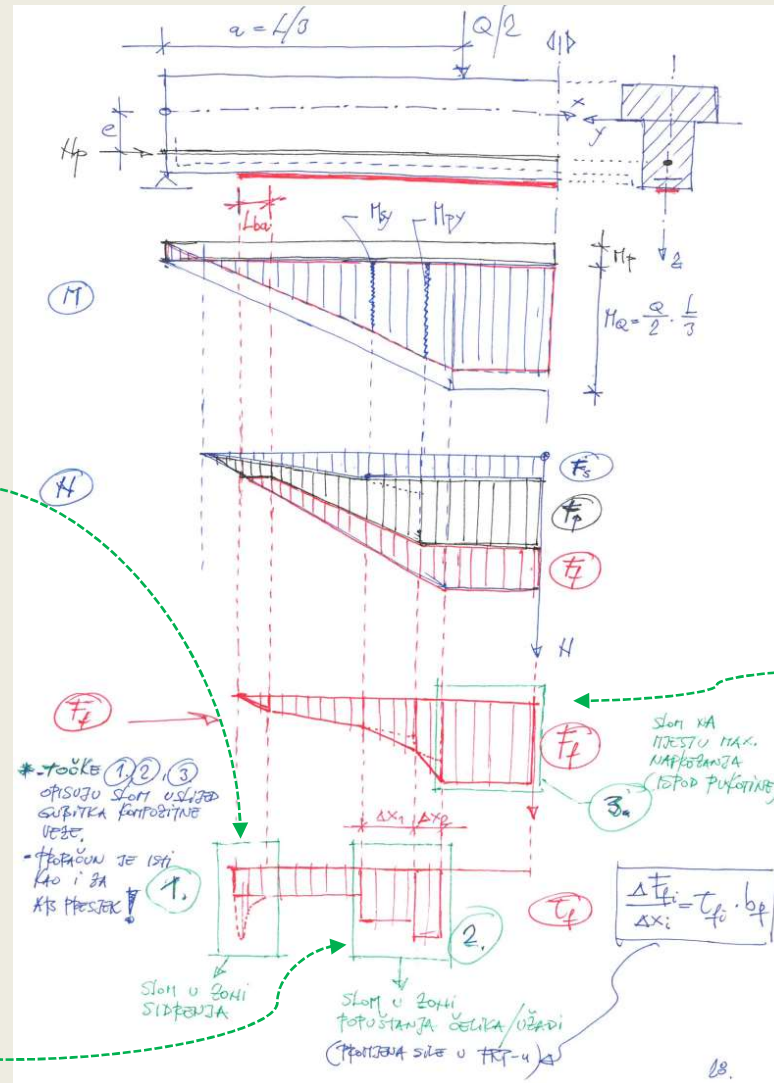

PONAŠANJE PREDNAPETIH NOSAČA POJAČANIH FRP-om

POSTUPAK PRORAČUNA PREDNAPETOG NOSAČA POJAČANOG FRP-om

U zoni sidrenja (provjera potrebne duljine sidrenja - l_{b0} ; $F_{b,0}$) (1)

U zoni promjene vlačne sile u FRP-u (ograničenje posmičnih naprezanja - τ_{lim}) (2)

U zoni maksimalnih vlačnih naprezanja (ograničenje relativne deformacije - $\epsilon_{f,lim}$) (3)

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

1. PRIMJER - MOST PREKO RIJEKE GOLINJE NA DC 31 KOD POKUPSKOG

Investitor: HRVATSKE CESTE d.o.o.
Projektant: Institut IGH d.d.
Izvođač: MAR d.o.o.
Nadzor: Ivago-Plan d.o.o.

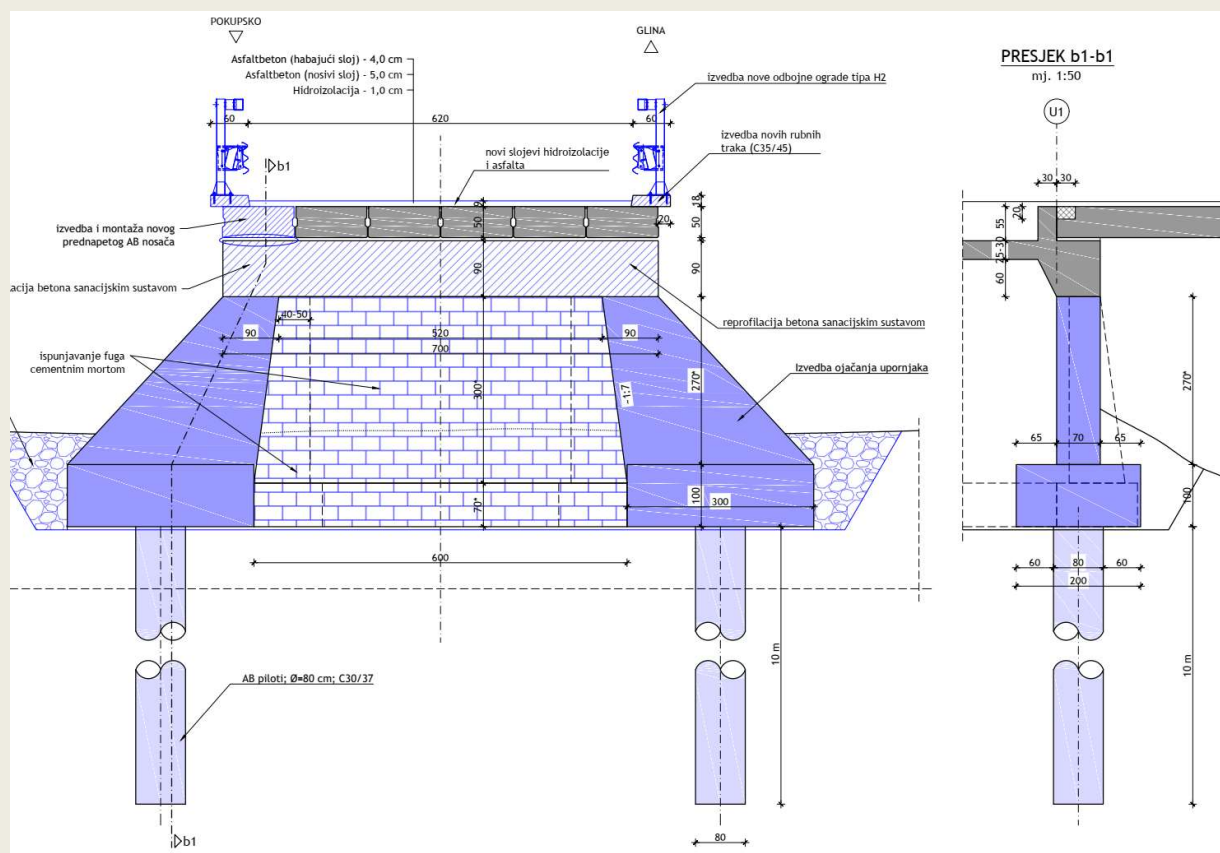

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

1. PRIMJER - MOST PREKO RIJEKE GOLINJE NA DC 31 KOD POKUPSKOG

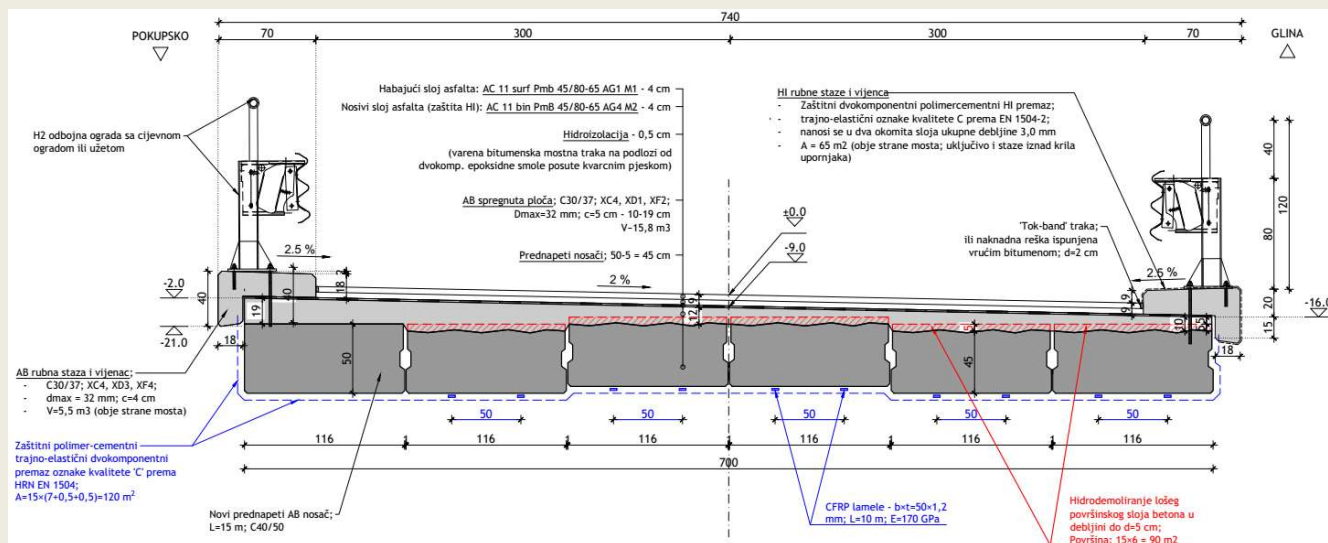

Shema rekonstrukcije upornjaka

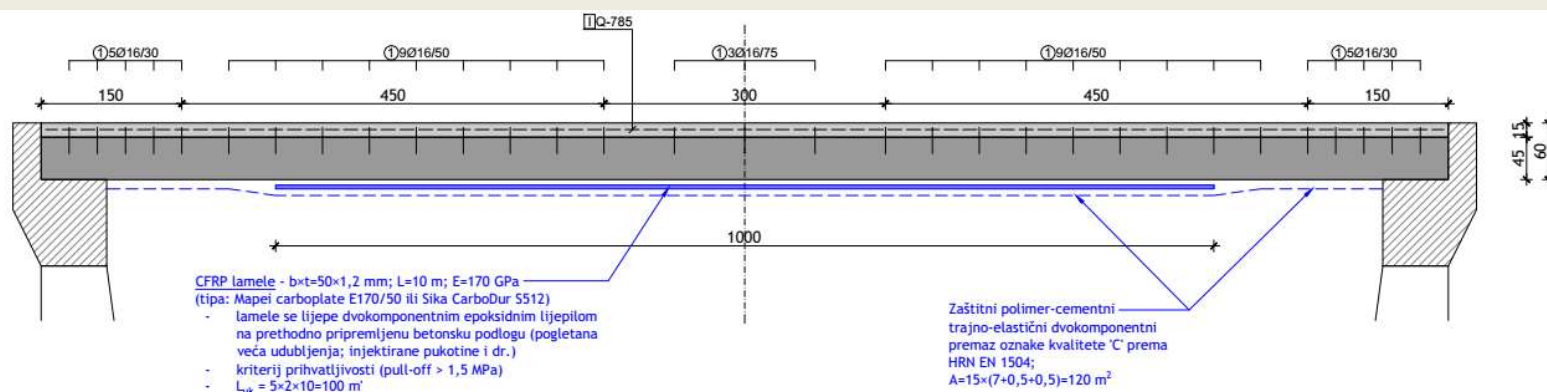

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

1. PRIMJER - MOST PREKO RIJEKE GOLINJE NA DC 31 KOD POKUPSKOG

Schema ojačanja rasponske konstrukcije

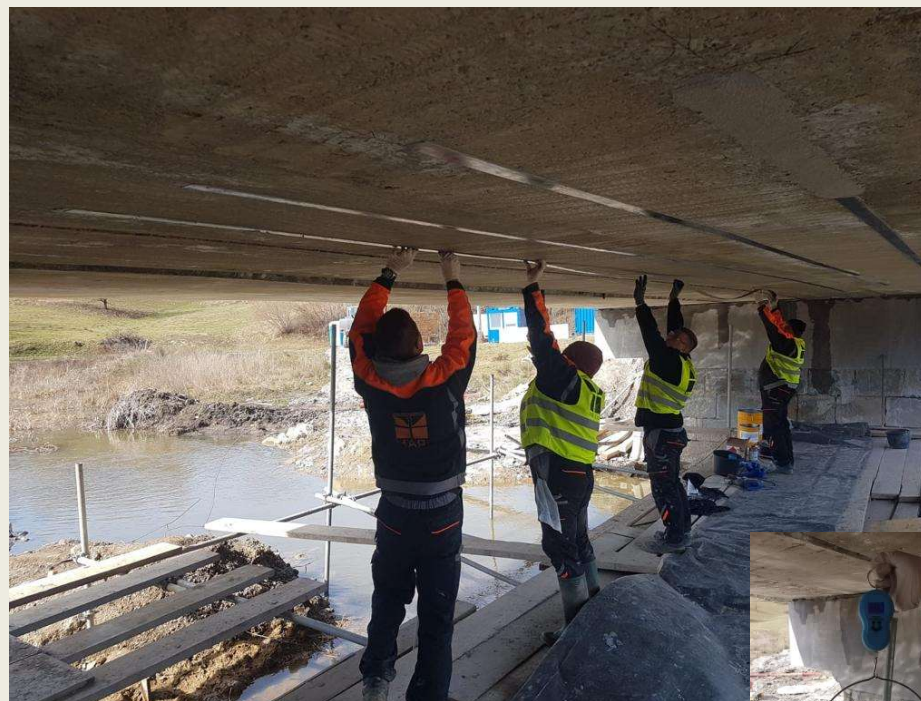

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

1. PRIMJER - MOST PREKO RIJEKE GOLINJE NA DC 31 KOD POKUPSKOG

Redoslijed izvođenja radova:

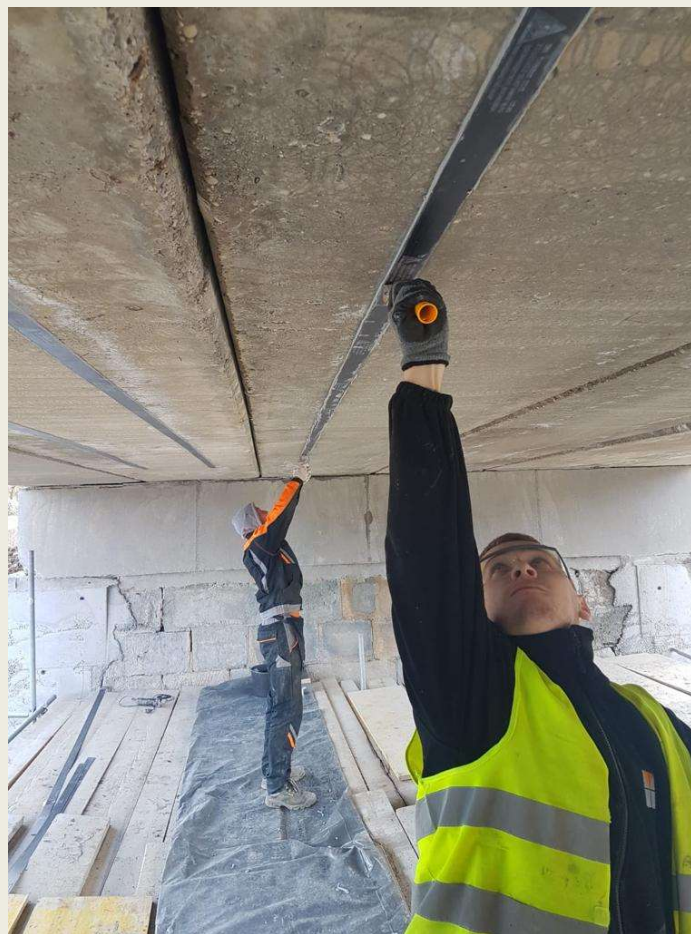
1. Čišćenje vodom pod pritiskom donje plohe nosača sa ciljem uklanjanja nečistoća i oštećenih - slabo vezanih dijelova betona
2. Sanacija oštećenja i reprofilacija neravnina reparaturnim mortom
3. Testiranje prijanjanja betona pull-off metodom (kriterij prihvatljivosti > 1,5 Mpa)
4. Primjena sustava ojačanja (lijepjenje CFRP lamela epoksidnim dvokomponentnim ljepilom)
5. Izvedba zaštitnog polimer-cementnog trajno-elastičnog dvokomponentnog premaza kvalitete "C" prema HRN EN 1504

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

1. PRIMJER - MOST PREKO RIJEKE GOLINJE NA DC 31 KOD POKUPSKOG

Radovi nanošenja
CFRP lamela na
nosače

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

2. PRIMJER - SJEVERNI MOST 'ROTORA' U ZAGREBU

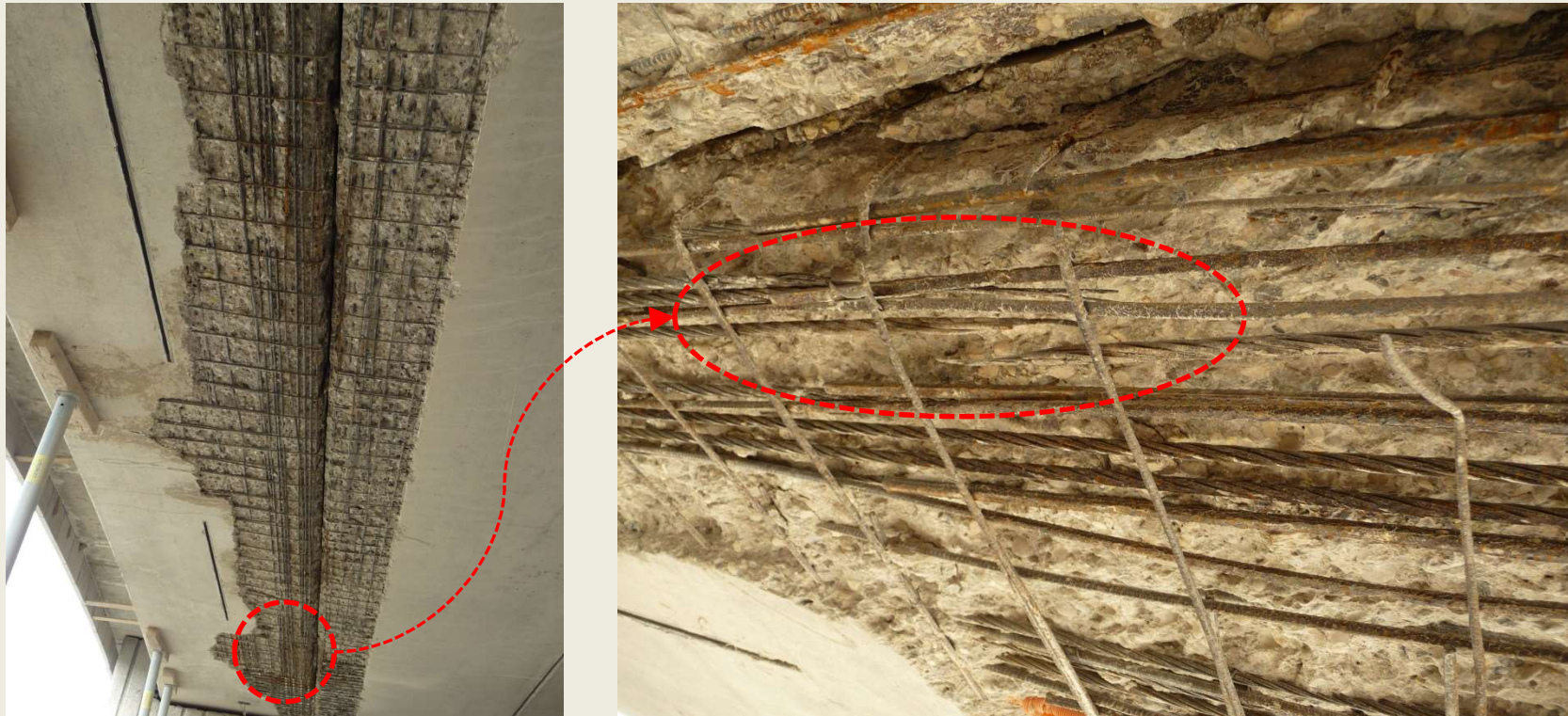

Investitor: GRAD ZAGREB
Projektiranje i nadzor: Institut IGH d.d.
Izvođač sanacije: MAR d.o.o.

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

2. PRIMJER - SJEVERNI MOST 'ROTORA' U ZAGREBU

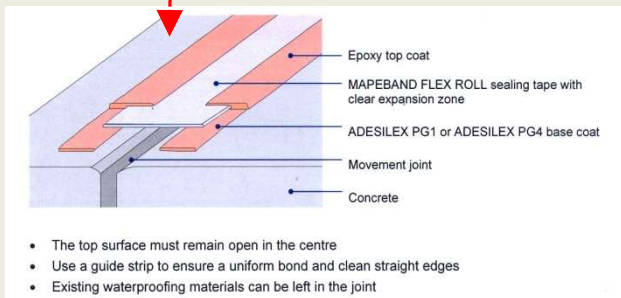
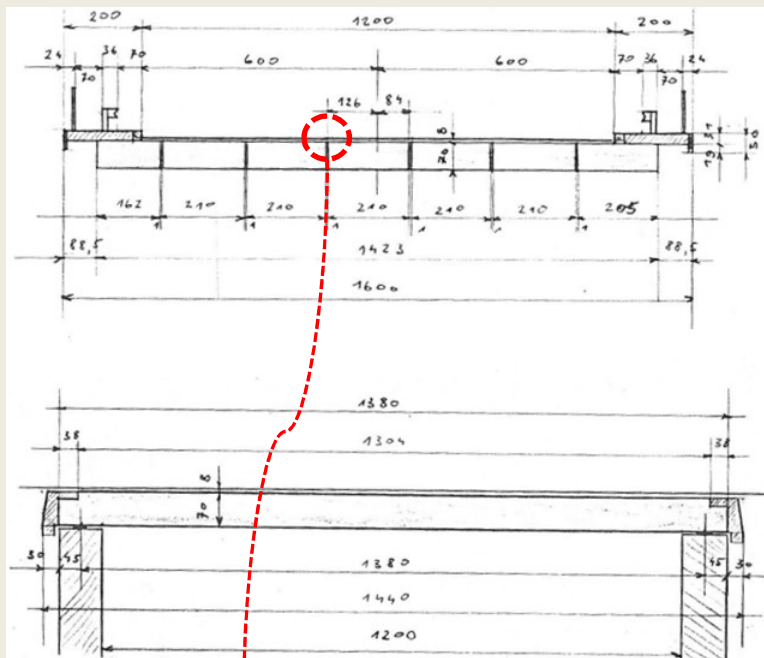

- Hidrodemoliranje reški rubnih nosača sa donje i gornje strane;
- Pregled oštećenja → utvrđeno pucanje 4 užeta i korozija na preostaloj užadi i armaturi u zonama većih oštećenja (vlaženja betona)

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

2. PRIMJER - SJEVERNI MOST 'ROTORA' U ZAGREBU

RADOVI NA SANACIJI RASPONSKE KONSTRUKCIJE MOSTA

- Radovi uklanjanja (pj. ograda, vijenci, asfaltni zastor, rubnjaci, odbojna ograda, ...)
- Reprofilacija betonom konzola pješačkih staza i izvedba novih vijenaca
- Hidrodemoliranje oštećenih dijelova rubnih nosača i lokalna reprofilacija sa reparaturnim mortom
- Čišćenje kompletnog podgleda sa vodom pod pritiskom sa ciljem uklanjanja nečistoća i nevezanih dijelova betona
- Primjena sustava pojačanja (lijepljenje CFRP lamela na oštećeni nosač);
- Reprofilacija gornjih ploha nosača betonom i mortom do nivoa nove nivelete ($d=5-10$ cm);
- Lijepljenje brtvenih gumenih traka širine 30 cm na reškama između nosača
- Izvedba slojeva kolnika (epoksidna smola, jednoslojna HI traka, nosivi I habajući sloj asfaltbetona, holker, drenažni kanal)
- Izvedba površinske zaštite svih vanjskih ploha (gletanje - mort R2 + završni zaštitni polimer-cementni premaz)

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

2. PRIMJER - SJEVERNI MOST 'ROTORA' U ZAGREBU

RADOVI NA SANACIJI BETONSKE KONSTRUKCIJE, KOLNIKA, HODNIKA I OPREME

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

2. PRIMJER - SJEVERNI MOST 'ROTORA' U ZAGREBU

RADOVI NA POJAČANJU OŠTEĆENOG RUBNOG NOSAČA PRIMJENOM CFRP LAMELA

PRIMJERI POJAČANJA PREDNAPETIH NOSAČA MOSTOVA PRIMJENOM CFRP LAMELA

2. PRIMJER - SJEVERNI MOST 'ROTORA' U ZAGREBU

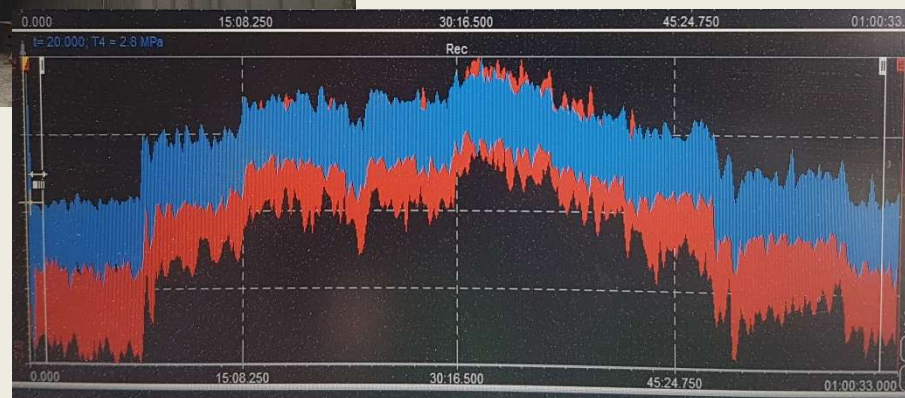
ISPITIVANJE KONSTRUKCIJE POKUSNIM OPTEREĆENJEM

- Kontinuirano mjerenje napreznja na CFRP lamelama tijekom provođenja ispitivanja
- Maksimalno registrirano napreznje iznosilo je ~ 22 MPa

Podaci o ispitivanju:

- Ispitivanje je proveo **Laboratorij za konstrukcije Instituta IGH** akreditiranim postupkom sukladno normi HRN EN U.M1.046
- Provedeno je statičko i dinamičko ispitivanje rasponske konstrukcije

ZAKLJUČAK

1. Temeljna ideja i cilj primjene FRP-a u pojačanju betonskih nosača jest da se lijepljenjem FRP lamela ili traka za vlačni pojas nadoknadi manjak armature i time poveća nosivost na savijanje.
2. Problem starih betonskih mostova jest njihova trajnost koja se primarno očituje u vidu oštećenja kolnika i opreme mosta. Međutim, česti su slučajevi pojave oštećenja i nosive konstrukcije, a koja se manifestiraju u obliku degradacije betona i koroziji armature. Može se utvrditi da su primarni razlog oštećenja betonske konstrukcije mostova premali zaštitni sloj betona, neučinkovita hidroizolacija i sustav odvodnje te loše riješeni konstruktivni detalji koji su nerijetko posljedica loše koncepcije i manjkavog statičkog sustava. Primjer toga na HR prometnicama su rasponske konstrukcije mostova konstruirane od predgotovljenih prednapetih nosača bez izvedene kolničke ploče.
3. Problem starih mostova jest i činjenica da su proračunati i konstruirani na manja nominalna prometna opterećenja od danas važećih, te pogotovo na značajno manja seizmička opterećenja!
4. → U SKLOPU SANACIJA MOSTOVA NUŽNO JE PROVODITI KONTROLNI PRORAČUN MEHANIČKE OTPORNOSTI I STABILNOSTI!!!
5. To se mora odnositi i na provjere rasponskog sklopa na prometno opterećenje i na seizmičku otpornost mostova!!!
6. → ISTRAŽNI RADOVI MORAJU PRIMARNO BITI U FUNKCIJI PRORAČUNSKE PROVJERE NOSIVOSTI I UPORABLJIVOSTI MOSTA!
7. Iz tog razloga potrebno je staviti naglasak na one istražne radove koji se tiču kontrole količine i stanja ugrađene armature i natega, a ne samo i isključivo kvalitetu betona.
8. FRP je visoko-kvalitetan materijal sa superiornim mehaničkim i fizikalnim karakteristikama, ali je i relativno skup. Iz tog razloga potrebno ga je upotrebljavati uistinu tamo gdje se može iskoristiti njegov potencijal, odnosno njegova velika vlačna čvrstoća, a to su pojačanja rasponskih konstrukcija, tj. nosača na savijanje i posmik, te pojačanja stupova tehnikom ovijanja.

HVALA NA POZORNOSTI!

